

УДК 631.16:631.14:631.17

*N.L. Vilchunska, postgraduate student
NSC "Institute of agrarian economy"*

THE PREREQUISITES OF THE FINANCIAL MECHANISM TO ENSURE THE DEVELOPMENT OF DAIRY ENTERPRISES

Abstract. The factors of the dairy industry raw material supply and demand for their products are discussed in the article. The trends of efficiency of milk production in agricultural enterprises which further affected the production of dairy products are defined. The dynamics of production of certain products in Ukraine and in Vinnitsa region are analyzed. The export and import potential of dairy enterprises in Ukraine are investigated. The reasons for the decline in demand for dairy products of the population are outlined. These factors enable the company to make a profit are revealed. The analysis of the profitability of certain milk processing plants are performed. Consideration of these factors will enable further work effectively financial mechanism.

To provide the population with food, which would meet the requirements of modern quality dairy industry enterprises must maintain appropriate financial policies. It should be focused on the development, improvement of financial relationships or a positive result for the restoration of the object of financial relations. Established that the financial policy of economic entities to determine and establish leadership in the interests of the enterprise, through the system of financial relations.

Keywords: enterprise, dairy industry, the financial mechanism.

*Н.Л. Вільчинська, аспірант
ННЦ «Інститут аграрної економіки»*

ПЕРЕДУМОВИ РОБОТИ ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ МОЛОКОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Розглянуто чинники розвитку молокопереробної галузі, серед яких велике значення надається сировинному забезпеченню та попиту на продукцію.

Проведено аналіз останніх досліджень та виявлено, що на сьогодні дія фінансового механізму забезпечення розвитку підприємства ще не має достатньо прийнятого рівня досконалості і на даний час передумови його формування й роботи залишаються недостатньо опрацьованими.

На підставі проведених досліджень зроблено висновок, що визначення передумов функціонування фінансового механізму забезпечення розвитку підприємства надасть можливість розробити і реалізувати плани роботи підприємства, надасть можливість прийняти адекватні рішення, що в цілому зменшить рівень економічного і фінансового ризику.

Ключові слова: підприємство, молокопереробна галузь, фінансовий механізм.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Успішне функціонування підприємства у нестабільному ринковому середовищі, в значній мірі залежить від дії його фінансового механізму, який дозволяє раціональніше формувати, розподіляти та використовувати грошові ресурси. В умовах нестабільного розвитку економіки дана тема є досить актуальною, оскільки визначення загальних тенденцій у галузі зменшує певні ризики для підприємств. Відповідно дослідження основних чинників розвитку молокопереробної галузі становлять з одного боку, інтерес для інвесторів, кредиторів, постачальників, а з іншого – виявляють передумови його розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми функціонування фінансового механізму підприємств АПК залишаються актуальними та знаходять своє відображення у наукових працях І. Бланка, О. Гудзь, М. Дем'яненко, О. Ковалюка, П. Стецюка та деяких інших. Однак, на сьогодні дія фінансового механізму забезпечення розвитку підприємства ще не має достатньо прийнятого рівня досконалості. На даний час передумови його формування й роботи залишаються недостатньо опрацьованими. Звідси виникає потреба у визначенні основних чинників розвитку молокопереробної галузі з метою забезпечення ефективної реалізації фінансових відносин суб'єктів господарювання в умовах трансформації економіки.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Розгляд питань пов'язаних із

функціонуванням фінансового механізму забезпечення розвитку підприємства має велике теоретичне значення. Однак, на нашу думку, в українській економічній літературі ще не достатньо досліджено передумови роботи, які впливають на роботу такого фінансового механізму. Відповідно, рішення, які приймаються суб'єктами управління фінансовими процесами, не завжди спираються на адекватне відображення стану окремих сфер економіки, що негативно позначається на функціонуванні фінансового механізму молокопереробного підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Однією з пріоритетних галузей харчової промисловості України є молочна, питома вага якої складає частку серед інших близько 14%. Для забезпечення населення продовольством, яке б відповідало сучасним вимогам якості, підприємствам молокопереробної галузі необхідно вести відповідну фінансову політику. Вона повинна бути спрямована на розвиток, вдосконалення фінансових відносин або на позитивний результат для відновлення об'єкта фінансових відносин. Встановлено, що фінансова політика суб'єктів господарювання визначається і проводиться керівництвом в інтересах підприємства, через систему фінансових відносин. Тому в сучасних умовах господарювання виникає необхідність створення дієвого фінансового механізму забезпечення розвитку молокопереробного підприємства. Результативна його діяльність залежить від передумов та загальних тенденцій, які існують у галузі. Вважаємо, що основними чинниками розвитку молокопереробної галузі виступають: сировинне забезпечення та попит на кінцеву продукцію.

За даними Міністерства АПК України станом на 01.01.2014 р. кількість молокопереробних підприємств складала – 266. Серед усіх областей України Вінницька область традиційно займає провідне місце за обсягами виробництва та переробки молока, у ній функціонує 20 молокопереробних підприємств, а також невелика кількість малих підприємств – цехів.

Розвиток молокопереробних підприємств потребує наявності достатнього обсягу сировини [4, с. 56]. Тому для розуміння реального стану галузі і її перспектив, необхідним є аналіз ресурсозабезпеченості молокопереробних підприємств України та Вінницької області (табл. 1).

Таблиця 1

Виробництво молока усіма категоріями господарств, тис. т

Показники	Роки							2013 до 2000, %	2013 до 2012, %
	2000	2009	2010	2011	2012	2013			
Україна	12658	11609,6	11248,5	11096,0	11377,6	11500,5	90,8	101,0	
Вінницька область	655	841,9	835,9	838,2	847,4	856,6	130,7	101,0	

Як показав аналіз, виробництво молока усіма категоріями господарств у 2013р. порівняно з 2000 р. знизилось на 1,158 млн т і становить 11,5 млн т, щорічне зниження у галузі складає 3%. Однак, незважаючи на загальну тенденцію зменшення обсягів виробництва молока, яка склалася в країні і в наступні роки, у Вінницькій області даний показник починаючи з 2000 р. збільшується, за останні 5 років зростання становить 2% [2, с. 12].

Слід відмітити, що за даними Державної служби статистики, у 2013 році було вироблено 11500,5 тис. т молока. На його переробку надійшло 4335,6 тис. т, тобто 37,7% загального обсягу. При цьому, структура закупівлі молока підприємствами була такою: 51% – сільськогосподарські підприємства; 40% – населення; 9% – інші.

Детальний аналіз основних економічних показників виробництва молока за 2010-2013

рр. (табл. 2) свідчить про тенденцію поступового зростання собівартості та середньої ціни на молоко. Впродовж цих років молочнотоварне виробництво було прибутковим, проте досягнутий рівень рентабельності ще далекий від того, який має забезпечувати розширене відтворення галузі в майбутньому. Останній, за різними оцінками вчених, має становити 30-50%.

Таблиця 2

Динаміка основних показників економічної ефективності виробництва молока в сільськогосподарських підприємствах України

Показник	Роки			
	2010	2011	2012	2013
Собівартість 1 т реалізованого молока, грн.	2289,4	2643,0	2665,2	2908,5
Середня ціна 1 т реалізованого молока, грн.	2698,1	3131,2	2727,4	3301,1
Рівень рентабельності, %	17,9	18,5	2,3	13,5

Актуальність і необхідність подальшого зростання виробництва молока сільськогосподарськими підприємствами України не виникає сумніву, що створює умови ефективної діяльності молокопереробних підприємств (табл. 3).

За інформацією Держкомстату, у 2013 р. порівняно з 2003 р. відбулися позитивні зміни по низці позицій у виробництві молокопродуктів. Так, зростання спостерігалось у виробництві молока обробленого рідкого (на 46,6%), сиру свіжого неферментованого (43,5%), кисломолочних продуктів (21%).

Таблиця 3

Фактичне виробництво продукції молокопереробними підприємствами за видами, тис. т

Показник	Роки						
	2003	2009	2010	2011	2012	2013	2013 до 2003, %
<u>Молоко оброблене рідке</u>							
Україна	645	770	801	888	909	946	146,6
Вінницька область	179,37	235,27	259,88	291,05	319,19	298,84	166,6
<u>Масло вершкове</u>							
Україна	137	74,7	79,5	76,7	88,6	92,7	67,6
Вінницька область	25,97	10,22	10,26	10,90	13,64	16,26	62,6
<u>Спреди та суміші жирові</u>							
Україна	-	73,1	65,9	60,7	54,6	79,8	-
Вінницька область	-	21,2	17,37	4,36	3,22	1,4	-
<u>Сир свіжий неферментований</u>							
Україна	57,7	84,4	78,5	76,4	78,9	82,8	143,5
Вінницька область	0,64	0,93	0,08	0,05	0,05	0,06	9,3
<u>Сири жирні</u>							
Україна	173,0	224,0	207,0	178,0	168,0	164,0	94
Вінницька область	15,48	14,53	8,16	6,94	6,54	9,17	59
<u>Продукти кисломолочні</u>							
Україна	427	492	479	469	489	518	121
Вінницька область	13,7	13,92	6,45	6,49	6,97	8,32	60,7

Така ситуація свідчить про зростання попиту на дані види молочної продукції та, відповідно, підвищення його якості. Однак з іншої точки зору, це вказує на недостатню високу ефективність процесу переробки молока – значна її частина так і реалізується в сирому вигляді. Це означає втрачені можливості щодо створення додаткової доданої вартості, отримання продукції, що пройшла більшу кількість стадій обробки і забезпечила вищу зайнятість працівників. У той же час виробництво цієї ж продукції у 2013 р. не досягло рівня 2007 р., до якого спостерігалася стійка тенденція зростання. Причиною цьому є

загальна криза галузі і зменшення купівельної спроможності населення, що загострилося у зв'язку з економічною ситуацією. Найбільшого скорочення протягом досліджуваного періоду зазнало виробництво масла вершкового – на 32,4% та сирів жирних – на 6%. Основна причина цього зниження полягає в значному скороченні обсягів виробництва молока та обмеження ввезення продукції у країни СНД.

Україна має у своєму розпорядженні значний неосвоєний потенціал у сфері виробництва молочної продукції, тому необхідно створювати всі умови для стійкого нарощування експорту.

Динаміка зовнішньоекономічної діяльності в молочної галузі України у 2010–2013 рр. характеризується нестійкими показниками зростання. Але незважаючи на це, сучасний стан світового ринку проявляється у формі підвищувальної кон'юнктури, що є сприятливим для нарощування обсягів виробництва продуктів харчування в Україні та їх експорту [1, с. 18]. Попит на молочну продукцію щорічно зростає на 2,7% (табл. 4).

Таблиця 4

Обсяг експорту молочних продуктів в Україні, тис. т

Продукція	Роки				
	2010	2011	2012	2013	2013 до 2010, %
Молоко та вершки, незг.	16,3	11,45	5,9	7,6	47
Молоко та вершки, згуш.	33,2	36,93	45,002	30,3	91
Маслянка	4,6	5,80	3,091	3,3	71
Молочна сироватка	19	26,41	24,56	34,4	181
Масло вершкове	1,2	2,13	0,67	3,9	331
Сири	79,3	80,02	67,7	58,9	74

Визначальною тенденцією на ринку молока в Україні останні чотири роки було значне підвищення цін як на молочну сировину, так і на готову продукцію. Високий рівень цін не тільки сприяв зростанню ефективності роботи молочної галузі, але й значно мотивував імпорт закордонної молочної продукції на український ринок [1, с. 27]. Лише на 2013 р. ціни на молочну сироватку зросли на 36%, сири тверді – на 16%, масло вершкове – на 15%. Тому відповідно, експорт молока і молочної продукції у 2013 р. склав 691739,5 млн дол. США (порівняно з 2012 роком збільшився на 13%), а імпорт відповідно – 262567,0 млн дол. США (порівняно з 2012 р. зріс на 33,7%) (табл. 5).

Таблиця 5

Обсяг імпорту молочних продуктів в Україні, тис. т

Продукція	Роки				
	2010	2011	2012	2013	2013 до 2010, %
Молоко та вершки, незг.	1,24	2,56	3,76	6,08	500
Молоко та вершки, згуш.	4,91	8,13	8,56	9,19	187
Маслянка	7,31	8,07	8,49	12,08	165
Молочна сироватка	2,28	1,28	0,98	2,38	104
Масло вершкове	6,12	4,93	8,97	14,0	229
Сири	11,19	12,2	17,08	19,32	173

Можна зробити висновок, що зовнішньоторговельне сальдо молокопереробних підприємств у 2013 р знизилося, основною причиною якого є зменшення експорту (табл. 4). Вважаємо, що зростаючі обсяги поставок імпортової продукції повинні бути відповідно оцінені великими гравцями на ринку молочної продукції, оскільки вони є резервами для збільшення виробництва української молокопродукції.

Як зазначалось раніше, серед основних чинників розвитку молокопереробних підприємств є попит на кінцеву продукцію [3, с. 16]. Молоко і молочні продукти є

незамінними у харчуванні людини. Споживання молока і молочних продуктів в Україні за даними статистичних спостережень не відповідають встановленим нормативам – 380 кг на рік на 1 особу у перерахунок на молоко.

Причин різкого зменшення попиту населення на молочну продукцію дві:

- соціальна – зниження прибутків населення. Але відповідною відповіддю виробників на низьку купівельну спроможність населення є введення в готову молочну продукцію рослинних жирів, замінників молока, ароматизаторів;

- заміщення в раціоні харчування українців звичних традиційних продуктів новими (зі збільшенням інтеграції у світовий простір асортимент продуктів молоко переробки змінився і сьогодні він практично не відрізняється від будь – якого західного) [5, с. 80].

Забезпеченість підприємства сировиною та стабільний попит на продукцію надасть можливість підприємству в кінцевому результаті отримувати прибуток. Прибуток молокопереробних підприємств в кількісному відношенні становить різницю між виручкою підприємства за продану продукцію й затратами на її виробництво і реалізацію (повною собівартістю). Він залежить безпосередньо від обсягів реалізації; розміру доходів і витрат; розміру адміністративних витрат; розміру витрат на збут.

Вважаємо, що для усіх сфер матеріального виробництва доцільно здійснювати аналіз прибутковості діяльності суб'єктів господарювання за показниками рентабельності. Ми використовували показники роботи підприємств, які розташовані у Вінницькій області ПАТ «Бершадьмолоко», ТОВ «Крижопільський сироробний завод», ПАТ «Тернопільський молочний завод», ПАТ «Житомирський маслозавод», які мають окремі суб'єкти підприємництва у Вінницькій області із заготівлі молока та його первинної переробки. На нашу думку, саме такий перелік підприємств з вказаним видом основної діяльності буде презентувати всіх суб'єктів господарювання, що займаються переробкою молока та виробництвом сиру (табл. 6).

Таблиця 6

Аналіз прибутковості підприємств за показником рентабельності

Підприємство	Роки								
	2011			2012			2013		
	Рентаб. продукції, %	Рентаб. активів, %	Рентаб. капіталу, %	Рентаб. продукції, %	Рентаб. активів, %	Рентаб. капіталу, %	Рентаб. продукції, %	Рентаб. активів, %	Рентаб. капіталу, %
ПАТ «Бершадьмолоко»	6,3	29,4	37,97	9,7	25,7	33,55	9,26	21,79	25,33
ПАТ «Житомирський маслозавод»	2,1	5,1	7,59	5,8	14,4	20,5	4,0	10,0	12,97
ПАТ «Тернопільський молочний завод»	2,6	4,5	20,8	2,71	4,41	21,6	2,56	4,61	21,2
ТОВ «Крижопільський сироробний завод»	-4,0	-0,8	-1,2	0,6	0,11	0,16	4,88	0,41	0,59

З таблиці 6 видно, що більшість підприємств за основними показниками протягом досліджуваного періоду працювали прибутково, однак значення показника прибутковості, на кожному з них є різною. Так, ПАТ «Бершадьмолоко» за 2011-2013 рр. працював рентабельно, але рівень даних показників з кожним роком падав і в кінці періоду коливався в межах 3-4%.

Показники рентабельності ПАТ «Тернопільський молочний завод» залишилися майже незмінними. Діяльність ТОВ «Крижопільський сироробний завод» нажалі у 2011 році була неприбутковою, тому це вплинуло на показники його діяльності. Так, рентабельність активів не відповідає встановленим пороговим значенням. Таким чином, динаміка фінансово-економічних результатів діяльності досліджуваних підприємств у більшості є позитивна. Ці показники в подальшому можуть набути важливого значення при оцінці дії фінансового механізму. Окрім визначених показників необхідним є аналіз джерел утворення, питомої ваги складових фінансових ресурсів, їх структури, частини у структурі активів балансу. Вважаємо, що ефективна діяльність молокопереробних підприємств створить сприятливі умови для функціонування фінансового механізму забезпечення розвитку підприємства.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, розглядаючи сутність фінансового механізму забезпечення розвитку підприємства можна стверджувати, що визначення передумов його функціонування надасть можливість розробити і реалізувати плани роботи підприємства, надасть можливість прийняти адекватні рішення, що в цілому зменшить рівень економічного і фінансового ризику.

Список використаних джерел

1. МОЛОКОпереробка [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.journal.moloko.com.ua> (дата звернення 15.10.14). — Назва з екрана.
2. Підсумки роботи промисловості за 2013 рік. Статистичний бюлетень. — К. : Держкомстат, 2013. — 12 с.
3. Семененко, О.Г. Прогнозування розвитку молока продуктового комплексу АПК [Електронний ресурс] / О.Г. Семененко. — Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/evu/2010_15_1/Semene.pdf (дата звернення 15.10.14). — Назва з екрана.
4. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 15.10.14). — Назва з екрана.
5. Шубравська, О.В., Розвиток ринку молока і молочної продукції: світові тенденції і вітчизняні перспективи [Текст] / О.В. Шубравська, Т.В. Сокольська // Економіка і прогнозування. — 2008. — № 2. — С. 80.
6. Стецюк, П.А. Стратегія і тактика управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств [Текст] : монографія / П.А.Стецюк. — К. : ННЦ ІАЕ, 2009. — 370 с.

Рассмотрены факторы развития молокоперерабатывающей отрасли, среди которых большое значение уделяется сырьевому обеспечению и спросу на продукцию.

Ключевые слова: предприятие, молокоперерабатывающая отрасль, финансовый механизм.

УДК 657.42

P.M. Harasim, Doctor of Economics, Professor,

N.A. Loboda, Ph.D., Associate professor,

M.P. Harasim, Ph.D., Associate professor

Lviv State Academy of Finance

INVENTORIES AS A TECHNOLOGICAL FACTOR AND THE SHAPE OF THE HEDGE INVESTMENT (ANALYTICAL ASPECT)

Abstract. The article is devoted to the research of problems of account and analysis of production supplies on an enterprise, so as supplies are one of major factors of providing of firmness and continuous activity of enterprise for the receipt of maximally possible income including hedging of risks connected with market tendencies. Economic essence of production supplies is considered on the modern stage of development of economy. Considerable attention is spared to the theoretical bases of account and analysis of operations with the production supplies of enterprise. Investigational, methodological and organizational principles of account and estimation of the use of production supplies are improved on enterprises for providing effective functioning at the modern terms of manage. The methodical approach is considered and generalized near the reflection in the account of production supplies and the ways of improvement of